

25.88x34.12	1	8	עמוד	הארץ - גלריה	11/03/2025	93397317-2
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

קלאסי

מתוך האופרה "תיאודור"
על המסך בעיות
האקוסטיקה לא קיימות
 צילום: יוסי צבקר

הנאצים, או כבר בשלטון, ובין ציוני גרמניה. שיתוף שהתבטא בארגון מה שכונה "העברה" לפלי-שתינה של סחורות גרמניות שה-עוקרים רכשו, לפני עויבתם, כדי להקל עליהם את הקליטה כאן. "עוד לפני מלחמת העולם הראשונה", ציין עוד פרופ' מירון, "התחיל מין פלירטוט בין אנטי-שמים גרמנים ובין ציוני גרמ-ניה". האם בהמשך כלל הפליר-טוט גם אנטישמים רגילים וגם נאצים? הליברלים היהודים הגר-מנים, העיר מירון, "הבינו כבר בשנות ה-20 שהנאציזם אינו סתם שנאת יהודים במסורת האנטישמית הוותיקה אלא משהו חדש. השאלה היא האם גם הציונים הבינו את זה".

באן בבית לחם

בשבוע הבא – כרחובות, בחי-פה, בתל אביב ובירושלים – יבוצע טפח גדול מתוך אורטוריית חג המולד של באן. היצירה המפוארת הזאת, שרשרת להיטים, מורכבת משש קנטטות נפרדות, בקונצרט יבוצעו שלוש מהן (הפזמון, האחרונה, והלפני-אחרונה). המנ-צח האנגלי אנדרו פארוט יוביל את הזמרים ואת תזמורת הבארק (מנהלה הוא דוד שמר). עם ארבעת הזמרים הסולנים נמנית הסופרן קרן מוצרי ונמנה טנור אורח. היצירה הנפלאה תככב עכשיו אצלנו במסגרת פסטיבל באן השנתית של תזמורת הבארק.

הרצל, בן 21, מדמיין את עצמו ואת חברו היהודי פאול, כ"שני אבירים, אדישים למכות, לכאב, לפצעים. נדיבים וגאים. אבירים גרמנים"

בניגוד לשני הפאסיונים של באן, האורטוריה לחג המולד – חרף התוכן הנוצרי המובהק, אושר רגוע על הולדת ישו ולצדו הבעות שמחה ותודה על כך – אינה קשה לאוזן יהודית. מימוש: מאחר שרוב קטעי המקהלה באורטוריה הם אקסט-רוברטיים נוצצים, מתבקש לכאורה שתזמור אותם מקהלה לא קטנה, כדי לממש את הגודל והתפארת. עם זאת, בדומה למה שהומחש בגרסאות מוקלטות מצוינות (גם באורטוריה הזאת וגם ביצירות קוליות אחרות של באן), צלילות ובהירות רבי-קול לית הן פיצוי מספק על היעדר "מסיביות". גרסה מומלצת מסוג זה, זמינה במרשתת, הופקה על ידי אנסמבל בניצוח ג'ון באט. ברוח זו, גם כאן יושרו הפעם קטעי המקהלה של האורטוריה במתכונת של אנסמבל ווקאלי מצומצם, שמונה זמרים בלבד, שניים לכל קול: ארבעת הזמרים הסולנים, מתוגברים בארבעה זמ-רים נוספים, יתפקדו כמקהלה.

מטיח בה, "או לתלות את עצמך בשרוך הווילון". רייך וצ'רני, ראוי להזכיר, גילמו את בני הזוג הרצל בהצלחה מרשימה – בומי רה ובמשחק. אשר לימי רווקותו: הרצל הצעיר, ב-1881, בן 21, מוצג כמאהוב בתרבות הגרמנית, מזהיר ברוב רגש על שאיפתו להיות חלק ממנה. מדמיין – את עצמו ואת חברו היהודי פאול – כגרמנים במהותם: "שני אבירים, אדישים למכות, לכאב, לפצ-עים... נדיבים וגאים. אבירים גרמנים".

יחסי העם היהודי עם גרמניה הם פרשה מסובכת ומרתקת והליברית של "תיאודור" מצלי-חה לעורר סקרנות לדעת עליה עוד. למשל: בשבוע שעבר הוכ-רה כאן הצגה ציונית שהועלתה (בגרמנית) בתיאטרון יהודי בברלין בסוף 1931, את המוזיקה לה חיבר דניאל סמבורסקי. לפי חוקר הזמר הוותיק עופר גביש קיימת עדות של סמבורסקי לפיה ההצגה היא נולדה בהמרצת המפלגה הנאצית. הייתכן? שאלתי על כך השבוע את ההיסטוריון גיא מירון, איש האוניברסיטה הפתוחה. תשובתו הייתה "כן", אבל נראה לו סביר יותר ששיתוף הפעולה הגרמני בהעלאת ההצגה היה מצד איוושהי קבוצה אנטישמית גרמנית ולא מצד המפלגה הנאצית. עם זאת, הזכיר, האפשרות הלכאורה מפת-י עה אינה דמיונית. אם אכן זה מה שהיה, התממש בו פרי קואליציה של אינטרסים; גם הציונים וגם הגרמנים האנטישמים רצו שהיהודים יעזבו את גרמניה. יתרה מזו: הרי ב-1933 הת-קיים שיתוף פעולה חשוב בין

אנדרו פארוט. מסתפק באנסמבל קולי קטן צילום: דן פורגס

ה"איסור" על הערכה נפרדת של התמליל קורס בעליל. כבר בק-ריאת הליברית – בלי הת-ממשותה בזמרה, בלי ליווי תזמור-רת, בלי משחק, בלי תפאורה – נחשף טקסט מעניין מאוד. דרמטי נוקב בקישורו למעמדים ציבור-ריים שהרצל סיקר (משפט אופרה, גורסים בעלי דעה זו בני-מה אקסיומטית, אמור לחול על התרכובת, על תמליל מחובר למור-זיקה. לא על מרכיביה. במקרה של האופרה תיאודור,

שהולחנה לה. בעיקר כשהציונים נמוכים. ליבריות באות לעולם, הם מסבירים, כדי להיות מולחנות. אין להן מעמד אסתטי עצמאי מי-שמתרשם שלא מעטות מהן מבי-כות – הטקסט המושר ולפעמים גם העלילה שבבסיסו – אינו מבין מהי הסוגה. שיפוט אסתטי של אופרה, גורסים בעלי דעה זו בני-מה אקסיומטית, אמור לחול על התרכובת, על תמליל מחובר למור-זיקה. לא על מרכיביה. במקרה של האופרה תיאודור,

"את מוזמנת לקפוץ, הנה חלון"

ברגעים מטלטלים ב"תיאודור" מתרחש ריב מר של הרצל עם אשתו ז'ולי, אם ילדיו. מהשבוע, האופרה הזאת זמינה בטלוויזיה

חגי חטרון

האופרה "תיאודור" עוסקת בסיפור קריטי בתולדות העם היהודי. ההברקה של הטיפול בו: במקום ללעוס פראות צפויות, הליברית משחררת קטעים בחיי הרצל ובדרכו אל הציונות בגישה מושכת, חפה מפאתוס שחוק. גישה שגם מזכירה, משע-רת, שחווה המדינה לא היה מלאך. היבט לא צדדי בעלילת האופ-רה "תיאודור" הוא האהבה של מאות אלפי יהודים גרמנים אל העם הגרמני והערצתם את התר-בות הגרמנית. מציאות מהמאה ה-19 שרלוונטית גם עכשיו: מצד אחד, המורשת האיומה של השואה; מצד שני, יחסי גרמניה-ישראל מימי הסכם השילומים ועד ימינו. גרמניה היא ידידה, איתנה ומתמידה.

חדשות טובות: מיום חמישי, השבוע, "תיאודור" של יונתן כנ-ען, ביים אותה עידו ריקלין, מח-בר הליברית, זמינה לכל מתע-ניין, נגישה לצפייה בטלוויזיה, בערוצי ה-VOD של הוט, יס, סל-קום ופרטנר, ובקרום גם סטינג TV. צילום הצגת "תיאודור" הוא מיום מישוף של "תיאודור" Aria Vod והאופרה הישראלית.

איוו מין אופרה היא "תיאודור", כשצופים בה בבית? לא פחות מרשימה מאשר בהצגה, במשכן לאמנויות הבמה. יתרונות הצפייה בבית: בעיות אקוסטיקה לא קיימות, כמובן, וגם לא תחושת ניתוק בצפייה משורות מרוחקות. היתרון הוויואלי המכריע הוא שילוב צילומי תקריב, שמעצימים את רושמן של סערות נפש. אין צורך לומר שגם האפשרות לצ-פייה חזרת היא חשובה.

יונתן כנען הצליח להצמיד לליברית מוזיקה שבחלקיה הטר-בים מעצימה את המילים ובחלקיה הבינוניים אינה פוגעת ברשמון. אין ב"תיאודור" לחנים קליטים שנתפסים ונשארים בזיכרון. המור-זיקה בפונדק הווניאי ("גן בירה") תופסת, אך מתמידה דקות ארו-כות, מעבר למתבקש, מן הסתם מתוך רצון לגיטימי להתקרב אל הקהל. האריה של המלצרית האנ-טישמית לואיזה, בהמשך, נשמעת לי ארוכה ממשך הזמן שמגיע לה. הסצינה שלאחר מכן – אריה מפי הרצל לאחר שיטוט בכיכר פינאל בפריז (הוא כמעט מתנסה שם בכיקור בבית בושת) – נתפסת באוזני כמיותרת. הקטע בכנסייה, שבו מככבת מוזיקה קתולית דתית אופיינית, אפקטיבי מובהק אך מתמשך. אשר לקטע אריות החפצים בבית הרצל בפריז: כאן השיג יונתן כנען הצלחה מוזיקלית מובהקת.

ציונות אנטישמית

האופרה "תיאודור" מנפצת כלל ותיק בדבר הערכת ליבריות. מומחי אופרה שוללים מתן ציונים לליברית בנפרד מהמוזיקה